

A VRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

USLU - TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no.33168/03)

NİHAİ KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

12 NİSAN 2007

İşbu karar Sözleşme 'nin 44 § 2. maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecek olup şekli bazı düzeltmelere tabi tutulabilir.

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan 33168/03 başvuru no'lu davanın nedeni, Türk vatandaşı Abdülkadir Uslu'nun (Başvuran) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) 4 Aralık 1995 tarihinde Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Sözleşmesi'nin (AİHS) 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurudur. Başvuran, adli yardımdan faydalanarak, AİHM huzurunda İstanbul Barosu avukatlarından Ö. Uslu tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

1968 doğumlu başvuran İstanbul'da ikamet etmektedir.

Başvuran, 30 Eylül 1998 tarihli yakalama tutanağına göre İstanbul Emniyet Müdürlüğü polisleri tarafından saat 14:00 sularında yakalanarak gözüaltına alınmıştır. Başvuran organize çete yoluyla silahlı hırsızlık yapma suçuyla itham edilmiştir. Yakalanma koşullarına ilişkin bilgilerde, polis memurları bir restoranın ikinci katında kimlik kontrolü yaptığı sırada, olay yerinde bulunan Uslu'nun merdivenlerden kaçmaya kalkıştığı, ancak Uslu ve arkadaşı M. Parlak'ın, yaşanan arbede sonucunda binanın giriş katında yakalandıkları yer almaktadır. Yakalama tutanağını başvuran imzalamamıştır.

Başvuran 1 Ekim 1998 tarihinde saat 5:00'te, Haseki Hastanesi'nde muayene edilmiştir. Aynı gün hazırlanan sağlık raporunda, kafatasında ve boyunda ekimotik beş lezyonun, vücutta ekimozların ve aynı zamanda gözde de lezyon olduğuna yer verilmiştir.

Adli tabip, 7 Ekim 1998 tarihinde başvurunu muayene etmiş ve başvuranın vücudunun fotoğrafları çekilmiştir. Adli tabip hazırladığı raporda, başvuranın vücudunda çeşitli darp ve yara izine yer vermiştir. Başvuran gözüaltında dövüldüğünü ve işkence gördüğünü ifade etmiştir.

Aynı gün başvuran İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından dinlenmiştir. Başvuran daha sonra Beşiktaş Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) hakimi huzuruna çıkarılmıştır. Hakim başvuranın tutuklu yargılanmasına karar vermiştir.

Başvuran 28 Aralık 1998 tarihinde gözüaltından sorumlu polisler aleyhinde kötü muamelede bulundukları gerekçesiyle şikayette bulunmuştur.

Cumhuriyet Başsavcılığı 6 Ekim 2000 tarihinde, başvuranın gözüaltından sorumlu on üç polis aleyhinde İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'nde ceza davası başlatmıştır. Cumhuriyet Başsavcılığı, polisleri Uslu ve Parlak'a gözüaltında kötü muamelede bulunmakla itham etmişlerdir.

Başvuran 16 Kasım 2000 tarihinde Cumhuriyet Başsavcılığı'nın emri üzerine, İstanbul Adli Tıp Kurumu'nda adli tabip tarafından muayene edilmiştir. Adli tabip aynı gün düzenlediği raporda, başvuranın çenesinde yara izine rastladığını belirtmiştir.

Ağır Ceza Mahkemesi 16 Ocak ve 13 Şubat 2001 tarihli duruşmalarda sanıkları dinlemiştir. Özellikle 13 Şubat tarihli duruşmada, Ağır Ceza Mahkemesi, Uslu'nun yazılı beyanlarını almış ve bunları dosyaya koymuştur. Ayrıca Ağır Ceza Mahkemesi başvurunu davada müdahil taraf olarak kabul etmiştir. Ayrıca Uslu ile yakalanan ve Metris Cezaevi'nde tutuklu olan ikinci şikayetçi Parlak'ın mahkemeye çıkarılması kararı vermiştir.

Ağır Ceza Mahkemesi 5 Nisan 2001 tarihli duruşmada Parlak'ın şikayetini okumuş ve davanın sonucunu etkilemeyeceğini düşündüğünden dolayı mahkemede dinlenmesinden vazgeçmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı iddianamesini sunmuş ve sanıkların beraatini istemiştir.

Aynı gün Ağır Ceza Mahkemesi polislerin beraatine karar vermiştir. Ağır Ceza Mahkemesi sağlık raporunda yapılan tespitlere atıfta bulunarak, başvurayı yakalayan polislerin kuvvet kullanmasının haklı olduğuna ve kanunun belirlediği sınırları aşmadığına kanaat getirmiştir.

Bu karar başvurana 1 Mayıs 2001 tarihinde tebliğ edilmiştir.

Başvuran 4 Mayıs 2001 tarihinde, 5 Nisan 2001 tarihli Ağır Ceza Mahkemesi kararının temyizi için İnebolu Cezaevi Müdürlüğü'ne başvuru mektubu bırakmıştır. Başvuran, Cezaevi Müdürlüğü'nden bu mektubu en kısa zamanda yetkili Ağır Ceza Mahkemesi'ne postalanmasını istemiştir. Ağır Ceza Mahkemesi kayıtlarından başvuranın temyiz mektubunun 9 Mayıs 2001 tarihinde ulaştığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Başvuran aynı şekilde 7 Mayıs 2001 tarihinde İnebolu Cezaevi Müdürlüğü'ne temyiz başvurusunda bulunma isteğini tekrar dile getirdiği ikinci bir mektup vermiştir. Bu mektup Ağır Ceza Mahkemesi kalemine 15 Mayıs 2001 tarihinde ulaşmıştır.

Yargıtay'daki yargılamada, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı gecikmeli yapıldığı gerekçesiyle temyiz başvurusunun reddedilmesini istediğine dair görüşünü mahkemeye sunmuştur. Cumhuriyet Başsavcısı başvuranın cezaevi yetkililerinden havalesini almadan 4 Mayıs 2001 tarihli savunmasını postayla gönderdiğini tespit etmiştir. Sonuç olarak temyiz savunmasının kaydı 9 Mayıs 2001 tarihinde yapılmıştır. Dolayısıyla başvuru, temyiz başvurusunun yapılması gereken dönemin, yani sözkonusu kararın tebliğ edildiği tarihten itibaren bir haftalık sürenin bitmesinden bir gün sonra yapılmıştır (Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 370. maddesi).

Yargıtay 5 Aralık 2001 tarihinde, başvuranın temyiz başvurusunu geç yapıldığı gerekçesiyle reddetmiştir. Bu karar başvurana 27 Mart 2003 tarihinde tebliğ edilmiştir.

Başvuran 3 Temmuz 2003 tarihinde, kesin hüküm niteliği taşıyan Yargıtay kararına karşı yazılı emir çıkarılması için, Adalet Bakanlığı nezdinde başvuru yapmasını istemek üzere Cumhuriyet Başsavcılığı'na başvurmuştur. Cumhuriyet Başsavcılığı 15 Temmuz 2003 tarihinde başvuranın talebini reddetmiştir.

Dosyadan, başvuran aleyhinde silahla hırsızlık yapma gerekçesiyle bir ceza davasının başlatıldığı ortaya çıkmaktadır. Ancak başvuran bu konuda hiçbir ayrıntı vermemiş ve davanın gidişatı hakkında hiçbir adli karar sunmamıştır.

HUKUK AÇISINDAN

I. KABULEDİLEBİLİRLİK HAKKINDA

Başvuran, AİHS'nin 3 ve 13. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

Hükümet, zararın tazmin edilmesini istemek amacıyla iç hukukta öngörülen idari başvuru yolunu kullanmadığından dolayı, başvuranın iç hukuk yollarının tüketilmesi koşulunu yerine

getirmediğini savunmaktadır. Ayrıca Hükümet'e göre, etkili iç hukuk yolunun mevcut olmadığını belirten başvuran, ortaya konulan olaylara göre altı ay içinde Yargıtay'a başvurusunu yapması gerekirdi.

Başvuran Hükümet'in argümanlarına itiraz etmektedir.

AİHM, şikayet başvurusunun yapılmasından sonra, Cumhuriyet Başsavcılığı 6 Ekim 2000 tarihinde on üç polis aleyhinde ceza davası açtığını belirtmektedir. Davanın açılmasıyla Ağır Ceza Mahkemesi 5 Nisan 2001 tarihinde, başvuruları yakalayan polisler tarafından kuvvet kullanılmasının haklı olduğuna ve kanunun belirlediği sınırları aşmadığına karar vermiştir. Geç yapıldığı gerekçesiyle başvuranın yaptığı temyiz başvurusunun reddedilmesinin ardından, bu beraat kararı Yargıtay tarafından incelenmeden, nihai kararı oluşturmuştur.

Ağır Ceza Mahkemesi'nin verdiği sonuçlar Hukuk mahkemesini bağlamamakta, ancak uygulamada başvuranın açacağı olası tazminat davasının başarıyla sonuçlanması ihtimalini ortadan kaldırmaktadır (bkz. *mutatis mutandis, Andronicou ve Constantinou-Kıbrıs*, 9 Ekim 1997 tarihli karar). Sonuç olarak AİHM, şikayette bulunarak ve Türk Ceza Hukuk sisteminin sunduğu bütün olasılıkları kullanmayı deneyen başvuranın, hukuk alanında da tazminat davası başlatarak bir kez daha tazminat elde etmeyi denemek zorunda olmadığına kanaat getirmektedir (*mutatis mutandis Assenov ve diğerleri-Bulgaristan*, 28 Ekim 1998 tarihli karar). Aynı şekilde başvuran, Yargıtay kararının 27 Mart 2003 tarihinde tebliğ edilmesinin ardından altı ay içinde başvurusunu yapmıştır.

Dolayısıyla Hükümet'in ön itirazlarını reddetmek yerinde olacaktır. AİHM, başvurunun geri kalan kısmının AİHS'nin 35§3 maddesi uyarınca açıkça dayanaktan yoksun olmadığını tespit etmektedir. Ayrıca AİHM başvurunun başka hiçbir kabuledilemezlik gerekçesiyle ters düşmediğini belirtmektedir. Dolayısıyla başvuruyu kabuledilebilir ilan etmek yerinde olacaktır.

II. AİHS'NİN 3. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuran, gözaltı sırasında kötü muameleye maruz kaldığından şikayetçi olmaktadır. Başvuran AİHS'nin 3. maddesini ileri sürmektedir.

Hükümet bu sava itiraz etmektedir. Hükümet, 5 Nisan 2001 tarihli Ağır Ceza Mahkemesi kararına atıfta bulunarak, başvuranın yakalanması sırasında kullanılan kuvvetin orantılı olmamasına itiraz etmektedir.

Başvuran Hükümet'in savlarına itiraz etmektedir.

AİHM, bir kimse tamamen polis kontrolü altında bulunduğu gözaltı sırasında yaralandığında, bu dönemde meydana gelen her türlü yaralanmanın güçlü maddi karinelerin oluşmasına neden olduğunu hatırlatmaktadır (*Salman-Türkiye*, no: 21986/93). Dolayısıyla bu yaraların kaynağı hakkında kabul görececek bir açıklama getirmek ve mağdurun özellikle sağlık belgeleriyle desteklenen iddialarında şüphe uyandıracak olayları ortaya koyan kanıtları sunmak Hükümet'in görevidir (bkz. diğerleri arasında *Tekin-Türkiye* kararı, 9 Haziran 1998 tarihli karar, *Altay-Türkiye*, no: 22279/93 ve *Esen-Türkiye*, no: 29484/95).

AİHM, başvuranın 30 Eylül 1998 tarihinde saat 14:00 sularında yakalanarak İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde gözaltına alındığını gözlemlemektedir. Başvuranın imzalamadığı yakalama tutanağı, yakalama sırasında kuvvet kullanıldığına yer vermektedir (*Klaas-Almanya*,

22 Eylül 1993 tarihli kararla karşılaştıran). On üç saat sonra başvuran Haseki Hastanesi'ne götürülmüş ve burada ilk muayenesi yapılmıştır. Bu muayenede birçok yara tespit edilmiştir.

Daha sonra 7 Ekim 1998 tarihinde başvurunu muayene eden adli tabip, başvuranın vücudunun birçok yerinde darp ve yara izine rastlamıştır.

Hükümet'e göre, başvuranın vücudundaki lezyonların sadece kaçmaya çalışan başvuranın yakalanması sırasında yasalara uygun olarak ve orantılı bir şekilde kuvvet kullanılması sonucunda meydana gelmiştir.

Ancak AİHM, Hükümet'in olayların tümüne ilişkin yaptığı açıklamaların aşağıdaki nedenlerden dolayı yeterli ve inandırıcı olmadığına kanaat getirmektedir.

Başvuran 30 Eylül 1998 tarihinde, yasaya uygun olarak kuvvet kullanımı çerçevesinde yaralanmış olsa da, bu olay, 1 Ekim 1998 tarihinde yapılan ilk muayene sırasında tespit edilen lezyonların, altı gün sonra adli tabibin tespit ettiği lezyonlardan farklı olmasını açıklamaya yetmez. Sonuç olarak bu son raporda, başvuranın vücudunun farklı kısımlarında ilk muayenede tespit edilmeyen çok sayıda lezyonlara rastlanıldığı belirtilmiştir. Hükümet bu son lezyonların kaynağı konusunda inandırıcı hiçbir açıklama getirmemektedir.

Ayrıca Ağır Ceza Mahkemesi 5 Nisan 2000 tarihli kararında, yakalama amacıyla polislerin kuvvet kullanmasının haklı olduğuna ve yukarıda dile getirilen farklılıklara olası bir açıklama getirmeksizin yasanın tespit ettiği sınırları geçmediğine kanaat getirmekle yetinmiştir.

AİHM yukarıda belirtilenler ışığında, Hükümet'in, başvuranın yaralarının gözaltı sırasında maruz kalınan kötü muameleden değil, başka şekilde meydana geldiğini tatmin edici bir şekilde ortaya koymadığı sonucuna varmaktadır.

Hükümet, başvuranın vücudundaki lezyonların niteliği konusunda, bu lezyonların 3. madde alanına girmek için yeterli ciddiyet seviyesinde olduklarına itiraz etmemektedir.

AİHM, özgürlükten mahrum bırakılan bir kimse bakımından, sözkonusu kişinin kendi tutumunun gerektirmediği her türlü fiziksel kuvvet kullanımının insan onuruna zarar verdiğini ve ilke olarak 3. maddenin güvence altına aldığı bir hakkı ihlal ettiğini vurgulamaktadır. AİHM, soruşturma yapma zorunluluğu ve suçla mücadelede karşılaşılan yadsınamaz zorluklar, kişinin fiziksel bütünlüğünün korunmasına sınırlama getirmekle sonuçlanamayacağını hatırlatmaktadır (*Sunal-Türkiye*, no: 43918/98).

Bu durumda Uslu'nun maruz kaldığı lezyonlar, insanlık dışı ve aşağılayıcı bir muamele olarak nitelendirilen kötü muameleler sonucunda ortaya çıkmıştır.

Dolayısıyla AİHS'nin 3. maddesi ihlal edilmiştir.

III. AİHS'NİN 13. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuran, polis memurları aleyhinde başlatılan yargılamanın, ayrıntılı bir şekilde yürütülmediğini savunmaktadır.

AİHM, bu şikayeti 13. madde alanında inceleyecektir (*Batı ve diğerleri-Türkiye*, no: 33097/96 ve 57834/00).

Hükümet bu sava itiraz etmektedir.

Başvuran Ağır Ceza Mahkemesi tarafından hiçbir zaman dinlenmediğini ve iddialarına dayanak olarak kanıtlarını sunma olanağının olmadığını ifade etmektedir. Ayrıca polisler hakkında verilen beraat kararına karşı yaptığı temyiz başvurusunun, idareden kaynaklanan gecikme nedeniyle reddedildiğinden şikayetçi olmaktadır. Dolayısıyla başvuranın dile getirdiği şikayet, 13. madde uyarınca "savunulabilir"dir. Yetkililer de bu hükmün gerekliliklerine cevap verecek etkili soruşturma açma ve yürütme zorunluluğu bulunmaktadır.

AİHM, başvuranın şikayeti üzerine bir soruşturmanın yapıldığını ve ceza davasının açıldığını gözlemlemektedir. Dolayısıyla burada AİHM için, daha sonrasında soruşturmanın ve ceza davasının yürütülmesinde yetkililerin gösterdikleri özeni ve "etkili" olup olmadıklarını değerlendirmek sözkonusudur.

AİHM, şikayetçi ve ceza davasında müdahil olarak başvuran ve ikinci şikayetçi Parlak'ın, olayları sözlü olarak anlatmak ve sanıkları sorgulamak amacıyla, İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi önüne çıkarılmadıklarını belirtmektedir.

AİHM, başvuranın temyiz başvurusunun kabul edilmemesi konusunda, 6. madde alanında başvuru yapma hakkı yasal bazı koşullara bağlı ise, mahkemelerin de yargı kurallarını uygularken yargılamanın hakkaniyetine zarar verecek formalitelerden ve yasalarla yerleşik hale gelen yargı koşullarının ortadan kaldırılmasıyla sonuçlanabilecek aşırı esneklikten kaçınması gerektiğini hatırlatmaktadır (*Beles ve diğerleri-Çek Cumhuriyeti*, no: 47273/99 ve *Zvolsky ve Zvolska-Çek Cumhuriyeti*, no: 46129/99). Bu değerlendirmeler, AİHS'nin 3. maddesi ile birlikte 13. madde için geçerlidir. Zira kötü muamele iddiaları hakkında inceleme yapılması söz konusu olduğunda şikayetçinin soruşturma işlemine etkili bir şekilde ulaşabilmesinin zorunlu olduğunu her zaman dile getirmiştir (bkz. *mutatis mutandis Batı ve diğerleri*).

Bu durumda AİHM, başvuranın iki kez yetkili Ağır Ceza Mahkemesi'ne postayla hemen gönderilmesi için cezaevi yetkililerine verilen süre zarfında temyiz layıhası verdiğini gözlemlemektedir. Oysa bu temyiz başvurusu aynı yetkililerin rızası olmasından dolayı geç yapıldığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

Ayrıca AİHM, Hükümet'in cezaevi yetkililerinin söz konusu mektupların içeriğini bilemeyeceğine dair savını kabul etmemektedir. Bu bağlamda AİHM, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın, başvuranın 9 Mayıs 2001 tarihinde kayda geçen, 4 Mayıs 2001 tarihinde postayla gönderilmek üzere temyiz layıhası verdiğini tespit etmiş olduğunu not etmektedir.

AİHM, özellikle başvuran için davanın önemini gözönüne alarak, yargı kurallarının bu şekilde yorumlanmasının, hukuki güvence ve adaletin iyi işlemlerini sağlama amaçlarıyla orantılı olduğunun düşünülmemeyeceğine ve başvuruyu Yargıtay'a başvurma hakkından mahrum bıraktığına hükmetmektedir (bkz. *mutatis mutandis, Labergere-Fransa*, no: 16846/02).

AİHM sonuç olarak, başvuranın Ağır Ceza Mahkemesi huzuruna çıkarılmaması ve dava konusu yargı kuralının Yargıtay tarafından tamamen şekilci yorumunun cezai başvuruyu etkisiz kıldığına kanaat getirmektedir.

Dolayısıyla 13. madde ihlal edilmiştir.

IV. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

A. Zarar

Başvuran maddi tazminat adı altında 10.000 Euro istemektedir. Manevi tazminat olarak ise 400.000 Euro istemektedir.

Hükümet, dayanaktan yoksun ve aşırı olduklarından dolayı, AİHM'yi bu talepleri reddetmeye davet etmektedir.

AİHM, AİHS'nin 3 ve 13. maddelerinin ihlal edildiği sonucuna vardığını hatırlatmaktadır. AİHM hakkaniyete uygun olarak, maddi ve manevi tazminat olarak başvurana 10.000 Euro ödenmesine hükmetmektedir.

B. Masraf ve Harcamalar

Başvuran, AİHM huzurunda yapılan masraf ve harcamalar için 15.000 Euro istemektedir. Hiçbir delil sunmamaktadır.

Hükümet AİHM'yi bu talebi reddetmeye davet etmektedir.

AİHM içtihadına göre bir başvuran, gerçekliği, gerekliliği ve makul oranda oldukları sabitlendiği sürece masraf ve harcamaların ödenmesini sağlayabilmektedir. Bu durumda AİHM, başvuranın ne avukatın gerçekleştirdiği iş için bir fatura sunduğunu ne de yapılan bütün masrafları kanıtladığını tespit etmektedir. Ancak AİHM, başvuranın başvurusunu yapmak için kaçınılmaz olarak masraf ve harcamalar yaptığına ve yapılan bu masrafların ödenmesi için 1.000 Euro'dan adli yardım adı altında Avrupa Konseyi'nin verdiği 850 Euro çıkarılarak geri kalan tutarın başvurana ödenmesinin makul olduğuna kanaat getirmektedir.

C. Gecikme faizi

AİHM, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına 3 puanlık bir artışın ekleneceğini belirtmektedir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK AİHM OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun geri kalan kısmının *kabuledilebilir olduğuna*;
2. AİHS'nin 3. maddesinin *ihlal edildiğine*;
3. AİHS'nin 13. maddesinin *ihlal edildiğine*;
- 4.a) AİHS'nin 44 § 2 maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, döviz kuru üzerinden Y.T.L.'ye çevrilmek üzere Savunmacı Hükümet tarafından başvurana, maddi ve manevi tazminat için 10.000 (on bin) Euro ve masraf ve harcamalar için 1.000 (bin) Euro'dan adli yardım adı altında Avrupa Konseyi'nden alınan 850 çıkarılarak geri kalan miktarın, miktara yansıtılabilecek her türlü vergiden muaf tutularak *ödenmesine*,

b) Sözkonusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödemenin yapılmasına kadar Hükümet tarafından, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda faiz uygulanmasına;

5. Adil tazmine ilişkin diğer taleplerin *reddine*; **karar**

vermiştir.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM İçtüzüğü'nün 77 §§ 2 ve 3. maddesine uygun olarak 12 Nisan 2007 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.